

מבית הספר לבית חינוך: זכויות תלמידים, אחריות אישית ואחריות חברתית כתבה: טובה בן-ארי

רציונל

חובה עלינו לראות את ביה"ס כבית חינוך: מקום שבו מטפחים את אישיות התלמידים מתוך זיקה למיטב שבתרבות, לייחודי שבאישיות, ולמהותי שבמורשת ובאזרחות הדמוקרטית. לשם כך יש להבנות את בית הספר כתרבות חיים שבה התלמידים מתנסים הלכה למעשה בדפוסי החשיבה ובנוהגי החיים שמבטאים את האידיאלים החינוכיים הללו. חובתנו היא לעבור מהגנת זכויות התלמידים למקומם האזרחי בנושאי זכויות, (מהגנה למניעה) תוך טיפוח והעמקת הידע שלנו לעמדות ולגישות של אנשים צעירים בחברה.

תמצית: יסודות רעיוניים וערכיים

- יסודות הדמוקרטיה: שוויון ערך האדם, זכויות הפרט, אחריות חברתית ואזרחות פעילה.
- הדמוקרטיה כתרבות חיים חברתית: כבוד האדם, שוויון, הגינות, פלורליזם, סובלנות ואזרחות פעילה (איכפתית, מושכלת ואחראית). כבוד לזכויות תלמידים הערכה למילוי אחריות וחובות, תרבות של כבוד שוויון ואחדות
- הבנת קשרי הגומלין בין הדמוקרטיה כסדר חברתי לבין מקומם של ילדים. וכהצדקה לשינוי עמדות שמרניות כלפי ילדים.
- פיתוח אתיקה בביה"ס, זכויות אדם במערכת החינוך.
- פיתוח מודעותם של התלמידים בנושאי זכויות אדם ואזרח.
- פיתוח אחריות אישית של הצוות החינוכי בבתי הספר והתלמידים על דמותם כבני אדם, ועל איכות החיים בבית הספר, הקהילה, המדינה והעולם הטבעי והאנושי. פיתוח מבנים דיאלוגיים ומבנים של שיתוף פעולה בין כל השותפים בקהילה.
- העצמת התלמידים - הבאת המחנכים לדימוי עצמי מקצועי הכולל את הרכיבים "Advocacy Child" ו"סוכן-שינוי" בתרבות הבית ספרית ובקרב ההורים והקהילה.

תכנים ונושאים פדגוגיים

- החינוך כתרבות דמוקרטית של הוגנות: הכרות עם חובות, זכויות ונהלים שחלים על בית הספר מכוח חוקי המדינה; שותפות בהכנה ובהפעלה של האמנה והתקנון הבית ספרי; שותפות ושקיפות בהכרעות משמעותיות בשגרת בית הספר וקיום ערכאות פומביות לברורים ויישוב מחלוקות; מיומנויות שיח, פישור וגיבור; מודעות לשונות בין תרבותית ובין אישית, פתיחות לשונה ולחריג, והגנה על כבודם ומעמדם השוויוני של החלשים.
- ביה"ס כחברה בזעיר אנפין: אחריות משותפת להיבטים בטיחותיים, אסתטיים, ואקולוגיים של המבנים, החדרים והמרחבים בבית הספר; אחריות משותפת ליחסים בין אישיים של אכפתיות רגישה ואוהדת לזולת והתייחסות הוגנת לכל אחד ואחת; רגישות לצרכים מיוחדים ולרווחה הרגשית של כל השותפים בקהילת בית הספר (תלמידים ומורים כאחד)

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

- תכנון לימודים בית ספרי במובן הרחב כולל את החשיבה והעשייה של המורים - תכנון הלימודים מתייחס ללומדים, למטרות החינוכיות, לבחירת נושאי הלימוד - למציאת המשמעותי בהם לתלמידים, לאמצעי ההוראה ולדרכי ההוראה לרבות דרכי הערכה חלופיות המותאמות ללומדים שונים, לתוכניות הלימודים, לבחירת תכני הלימוד מתוך סל נושאים ע"י הלומדים - בהלימה לבחירת דרכי עבודת של המורים עם תלמידיהם. על המורים להפעיל דרכי הוראה-למידה--הערכה המאפשרים שוויון הזדמנויות והתאמה לסגנונות ולצרכים משותפים וזהים של בנות ושל בנים, וגם לסגנונות ולצרכים הייחודיים של התלמידים השונים, בסביבה מאפשרת והוגנת הבנויה על אמון, דיאלוג ויחסי כבוד הדדיים. ראוי שייערכו תהליכי הלמידה בדרך של דיאלוג יצירתי, ויירכשו מיומנויות מטא-קוריקולריות בתהליך הלמידה הזה (איסוף מידע, ניסוח עמדות, הבעתן, הצגתן והגנה עליהן, פיתוח חשיבה גמישה, טיפוח עצמאות מחשבתית וביטחון עצמי וכו').
- הכרת חוקי המדינה ואמנות בין-לאומיות המהותיות לדמוקרטיה, ההכרזה של האו"ם לכל באי עולם בדבר זכויות האדם וההכרזה של האו"ם בדבר זכויות הילד; האמנות הבין לאומיות השוללות עבדות ומחייבות שוויון בין המינים.
- מעמדם של ילדים בחברה ומעמדם בבית הספר ובקהילה: תולדות השינויים בתפיסת הילדות ומעמדם של ילדים בהיסטוריה האנושית, תפקידים אפשריים של נציגות התלמידים בבית הספר וברשות העירונית; פיתוח מנהיגות צעירה ברמה הלאומית, העירונית והבית ספרית.
- פיתוח אתיקה בית ספרית - בבתי הספר יבנו קוד אתי או אמנה חברתית - לכל באי ביה"ס. ייתכנו גופי יעץ בביה"ס אשר יתנו מענה לצרכים השונים, עקרונות האמנה לזכויות הילד, חוק זכויות התלמיד וחוזרי המנכ"ל יהוו את הבסיס לקיומו וקידומו של הקוד האתי שייבנה בכל מסגרת חינוכית. עקרונות הקוד האתי יבנו עם כל אחד מהשותפים בביה"ס, ואלה יהיו מחויבים לו. עקרונות הקוד האתי ימומשו בפיקוח נציבות תלמידים, הורים ומורים. נציבות תלמידים תהיה חלק מהמערך הבית ספרי, עירוני, ו/או מחוזי. יהיו שותפים לו נציגי היחידות השונות הרלוונטיים במערכת.
- תרבות הנוער ותרבות התקשורת: ייעודה של תקשורת ציבורית בחברה דמוקרטית, הגיונותיה של התקשורת המסחרית ותרבות הרייטינג, דימוי וייצוג של הנוער בתקשורת, טיפוח דפוסים של צרכנות תקשורת נבונה .
- הכרות עם מוסדות וארגונים חברתיים שיעודם קידום התפתחותם ורווחתם של צעירים: יוניסף, אל"י, מתן, שפ"י, תנועות נוער וכו'
- הקניית מיומנויות שיח כחלק מתהליכי חינוך - תהליכי משא ומתן וההתכוננות לקראתו, דיאלוג, תהליכי גישור, הליכי פנייה, שותפות אמיתית של התלמידים בקבלת החלטות בנושאי חינוך וחברה בדרך לעיצוב נציבות תלמידים - פיתוח מודעות לחשיבות קיום נציבות תלמידים בית ספרית .
- זכויות התלמידים - כתחום דעת מחד וכנושא רב תחומי, בחינוך היסודי ובחט"ב, וכחלק מלימודי אזרחות, סוציולוגיה, פסיכולוגיה, חברה ותרבות בגילאי התיכון.